

Háború lesz... Nem lesz háború...

Sinkó Ervin

— Háború lesz.

— Nem lesz háború.

— Mért ne lenne háború?

— Még nem lesz, sőt talán egyáltalán nem lesz már.

— Mikor 1914-ben kitört a háború, Karl Kraus azt írta, igen helyesen, hogy voltaképpen az a béke tört ki, mely a háborút megelőz e. S vajon ez a mi mai békénk, inkább béke, mint volt az 1914 előtti? Ha lesz háború, miért ne lehetne már holnap?

— Hát a hidrogénbomba? Amiatt nem lehet. A militarizmus saját fejlődésének dialektikáján pusztul el. Ez utóbbit nem én, hanem — szóról szóra így — Friedrich Engels mondta.

— És tévedett. Mert impresszionálta, a kora, a német-francia háború, mint ahogy minket impresszionál a jelen. »Először is, a fegyverek annyira tökélesedtek, hogy újabb, valamennyire is forradalmasító hatású haladás már nem lehetséges... A fejlődés korszaka ebben az irányban lényegében be van fejezve.« Ezt írta az Anti-Dühringben.

— Szóval lesz háború vagy nem lesz?

Ezeket a mondatokat számtalan változatban hallottam (és mondtam magam is) a néha túlrövidnek, de gyakrabban nagyon hosszúnak látszó évtizedek alatt, amióta élek. Lesz háború, vagy nem lesz? — számtalan változatban mondták és hallották hasonló szorongással azok, akik akkor éltek, amikor én még nem voltam. Vajon mondani és hallani fogják-e mások újra és ugyanígy majd akkor is, mikor már mi mind, akik a földgolyó mai emberi garnitúráját alkotjuk, még csak emlék se leszünk? S vajon ők is úgy járnak-e majd, mint mi és azok, akik előttünk voltak, hogy egy ideig találgathatják, hogy lesz-e vagy nem, vitathatják, hogy mért nem lesz vagy lesz, míg a sok szónak Ő, a háború, véget nem vet azzal, hogy kitör?

Háború lesz. Nem lesz. Talán még se lesz. Talán mégis lesz. Mindig voltak valahol válságok, válságos helyzetek, konfliktusok, amik idő-

szerfűvé tették az ilyen szorongó találgatásokat. S mikor legutóbb megint egyszer volt egy ilyen »rendkívül kiélesedett helyzet« a Közel-Keleten, majd a Távol-Keleten, s hallottam a magam hangját, amint baráti beszélgetés közben az eddigi életemben már annyiszor hallott és ismételt módon próbáltam a jövő rémségeibe látni, ráeszméltem a jelen, a permanens jelen emberhez méltatlan, megalázó és buta szörnységekre. Háború lesz. Nem lesz. Talán mégis lesz. Talán még se lesz. Vajon nem úgy találgatjuk-e, mint az antik jósok a madarak röptéből vagy a leölt állatok beleiből, hogy mit tartogat, mit fog hozni a jövő? Nem a tehetetlenségnek ugyanazzal az érzésével? Mint a vak Teiresias, aki jövendőt mondott és csak kiálalni próbálhatta, hogy mi lesz, de nem befolyásolni, hogy mi legyen?

Hogy nem így van, s hogy az ilyen összehasonlításnak nincs alapja? Hogy ellentétben a régiekkel, mi maiak ismerjük a történelmi események törvényszerűségét és törvényeit? Hogy ellentétben a tudatlanság egykori babonáival, mi maiak tudjuk, hogy mi a gazdasági és társadalmi háttere az államok politikai és ideológiai ellentéteinek és összeütközéseinek, és ennek megfelelően, mi maiak, a különböző érdekek és motívumok reális ismeretére alapítjuk prognózisunkat? S hogy ellentétben a régiekkel, mi maiak tudjuk, tudományosan megalapozott meggyőződésünk, hogy a haladás erőinek győzelme végső fokon feltartózatlan szükségyszerűség?

Ez igaz. Igaz, hogy mi maiak sokkal világosabban látjuk a történelem útjainak irányát, mint mindazok, akik előttünk éltek. Nemcsak világosabban, de világosan látunk bele a történelem mozgó erőinek tegnapi titkaiba. S általában a földön még nem élt ember, aki annyi mindent tudott volna, mint a mai ember. De épp ezért még lesújtóbb, még megalázóbb és még lázítóbb, hogy minden tudásunk ellenére és mindannak ellenére, amire képesek vagyunk tudományban és technikában, 1958-ban ugyanúgy találgatjuk, hogy lesz-e háború, nem lesz-e, mintha hinnénk az ördögben, aki minden szédületes tudásunkkal és vívmányunkkal együtt cökmókostul elvihet minket — függetlenül attól, hogy én és te és a többiek mit akarunk vagy mit szeretnénk. Mert hogy az ördögöt Lucifernek, Belzebubnak, Ahrimannak, Sátánnak, Mefisztónak vagy atomkorszakbeli háborúnak hívják-e, annak valóban nincs döntő fontossága, ha az esetleges atomkorszakbeli háborúról ugyanazzal az érzéssel találgatom, hogy kitör-e vagy nem tör ki, mint ahogy annakidején a fajt accompli-t lesték szorongva, melyet az isten vagy az ördög megfellebbezhetetlen akaratát tartogat meglepetésül.

A szó nem hazug. Sőt, ha az ember hazug, a szavak, épp a szavak, épp a mód, ahogy a szavakat használja, a túlszép meg a túlhangos szavak elárulják a hazugot. A szó nemcsak hogy nem hazug, hanem azzal, amit hirtelen megvilágít, meg tudja lepni még azt is, aki kimondta. Háború lesz. Nem lesz. Hátha mégis lesz. Ezek a szavaink rengeteget árulnak el valóságos állapotunkról, többet, mint az elméleteink. Ilyen szavakat önkéntelenül se ejtene ki az ember, aki úgy érzi, hogy tőle függ vagy legalábbis, hogy tőle is függ, hogy mi lesz holnap a tetővel a feje felett és a tulajdon bőrével. Háború lesz. Nem lesz háború. Ehhez képest fölemelő volna, ha baráti körben arról folyna a vita, hogy melyikünknek van igaza, annak e, aki akarja, vagy annak, aki nem akarja, hogy háborúba menjünk! De ez az, ami nem vitás: egyikünk se akarja. Ebben egyek vagyunk. S nem arról van szó, hogy akarunk vagy nem akarunk háborúba menni, hanem arról, hogy ő, a háború kitör-e, vagy sem. Találgatnunk kell, mennyien, akik ebben a pillanatban ezen a glóbuson nyüzsgünk, el fog-hogy lesz-e. Nem elhatározzuk, hanem találgatjuk, hogy én és te és vala-juk-e követni holnap vagy holnapután az új világháborúnak nevezett

bestiálisan buta öngyilkosságot. Függetlenül attól, hogy legkevésbé sincs hajlamunk vagy kedvünk ezt a mi mindennek ellenére kedves és ártatlan planétánkat egyetlen nagy temetővé tenni, melyen mintha sose szerettek, sose énekeltek, és sose dolgoztak volna eszes és nemes szándékú emberi lények.

A legfölségesebb igazság is az életért, az élő emberekért lehet csak igazság, és nem az ember van az igazságért. Vén, megátalkodott eretrek, individualista és revizionista, azt gondolom, hogy nincs az az igazság, melynek a győzelméért ne volna túlnagy ár egy harmadik világháború. Túl nagy árnak tartanám még akkor is, ha nem tudnám, hogy minden igazság tárgytalanná válna ez után a harmadik világháború után.

Hogy egyáltalán nem fontos, hogy én mit gondolok? Ez nem ellenvetés, sőt. Éppen ez az, amiről beszélek. Nemcsak én, hanem ahogy szegény József Attila írta, »két milliárd párosult magány«, csupa »én« gondolt egyetmást — s ez ne volna fontos? Mi fontosabb? Kik fontosabbak? Ki van rajtunk kívül? Ők. A történelem. Az események. A feszültségek. A kiélesedett ellentétek. Magasabb érdekek védelme vagy követelése. Az isten. Az ördög. Vagy egyszerűen egy temperamentumos gorilla jólszabott katonái egyenruhában, aki a fejünk felett keringő hidrogénbombás repülőgépen megnyom egy végzetes gombot.

Mit változtat a tétten, hogy a gorillizmus vagy a megváltás nevében történik-e? Hegel azt állítja, hogy van egy világszellem és hogy »a világszellem joga felette áll minden egyéni jognak«. Cave canem! Minden emberevő fétis, minden egyházi és nemzeti bálvány, minden inkvizíciós intézmény mindenkor valamiféle külön legmagasabb és leaszentebb »világszellemre« hivatkozott. Napjaink újdonsága, hogy a különféle szent világszellemek különféle intimusai manapság valóban minden egyéni jogot és életet semmibevevő hidrogénbombákkal és távolbalcsovó rakétákkal játszadoznak...

A kérdés, s ez esetben valóban a lét vagy nemlét kérdése: nincs épp ma ideje, hogy a hegeli legmagasabb realitást, a pretenciós világszellem absztrakcióját a gyakorlatban a feuerbachi-marxi legmagasabb realitással, a konkrét élő emberrel helyettesítsük, az emberrel, a két milliárd magánnyal, akinek a szükségletei és az élethez, munkához, szépséghez és örömhöz való joga mellett minden tábor és minden világszellem »joga« pusztá fantóm?

S hozzátartozik ehhez a kérdéshez: nem az történt-e, hogy hosszúra nyúlt az út, s közben elfelejtettük, hogy mi az, amiért elindultunk? A nemze közti munkásszövetségnek idestova száz év előtt kelt programjában írva áll a követelés, hogy »az erkölcsnek és igazságnak közönséges törvényei, melyek érvényesek az egyének egymásközi viszonyában, legfőbb törvények legyenek a népek egymásközi viszonyában is.«

Ez a követelés fantasztikusan együgyű. Nem is hasonlít ahhoz, amit realpolitikának neveznek. Realpolitikások szempontjából kompromittálja magát, aki előhozakodik vele. Egyszerűen nevetséges. És éppen ezért és különösen ma ez az egyetlen realisan emberi és egyetlen realisan forradalmi politika. Vajon az államok és a táborok superindividuais és superhumánus, veszedelmes fétisei ellenében volna-e, lehetne-e ma más mone-dók és más életmentő, mint az a szocializmus, mely erkölcsileg rehabilitálni tudná a politikát, s mely politikailag, a hétköznapi politikai gyakorlatban vakmerően rehabilitálná a szegény, nevetséges emberi értelmet, a szegény, komikusá vált emberi tisztességet és jóakaratot? Az embert. Azt a bizonyos lenini szakácsnét, aki tudja intézni az állam ügyeit, ha az állam nem fétis, hanem emberi intézmény.